
Xalqaro til sifatida ingliz tili kontekstida pragmalingvistik va sotsiopragmatik kompetensiyalarni takomillashtirishning innovatsion pedagogik shart-sharoitlari va texnologiyalari

Yeshanov Marat Urazaliyevich

maratef15@gmail.com

Tayanch doktorant,

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Annotatsiya

Ingliz tilining dunyo bo'ylab tarqalishi ona tili me'yorlaridan xalqaro til sifatidagi ingliz tili (EIL) va uning pragmatik xilma-xilligini aks ettiruvchi yondashuvlarga o'tishni taqozo etmoqda. Ushbu maqolada an'anaviy usullar madaniyatlararo muloqotda o'quvchilarning pragmalingvistik va sotsiopragmatik malakalarini e'tibordan chetda qoldirishi tanqid qilinadi. Variativ pragmatika va jahon ingliz tillari asosida ingliz tili turlarining pragmatik farqlanishiga oid empirik dalillar keltiriladi hamda Variativ va madaniyatlararo pragmatika (VIP) modeli taqdim etiladi. Bu innovatsion yondashuv talabalarning ta'lim mustaqilligi, meta-pragmatik ongi va madaniyatlararo sezgirligini oshirish uchun texnologiyalar yordamida takomillashtirilgan kashfiyotli o'rganishni metakognitiv mulohaza bilan uyg'unlashtiradi. Tadqiqotda VIPning nazariy asoslari, pedagogik qo'llanilishi va kutilayotgan natijalari yoritilgan bo'lib, til xilma-xilligini ta'lim maqsadi sifatida qabul qilish zarurligi ta'kidlangan. E'tiborni me'yoriy aniqlikdan kommunikativ samaradorlikka qaratish orqali VIP modeli talabalarga moslashuvchan va strategik jihatdan malakali global muloqotchiga aylanish imkonini beradi. Ushbu tadqiqot o'qituvchilarga talabalarni real hayot sharoitlarida tildan keng va muloqot vaziyatiga mos ravishda samarali foydalanishga tayyorlash uchun tizimli yondashuvni taklif etish orqali EIL pedagogikasini yanada takomillashtiradi.

Kalit so'zlar

Pragmatik kompetensiya, xalqaro til sifatidagi ingliz tili (EIL), variatsion pragmatika, pedagogika, madaniyatlararo muloqot, texnologiya yordamida o'qitish

Инновационные педагогические условия и технологии совершенствования прагмалингвистических и социопрагматических компетенций в контексте английского языка как международного

Ешанов Марат Уразалиевич

maratef15@gmail.com

Базовый докторант,

Узбекский государственный университет

мировых языков

Аннотация

Распространение английского языка по всему миру требует перехода от норм родного языка к подходам, отражающим английский язык как международный язык (EIL) и его прагматическое разнообразие. В данной статье критикуется то, что традиционные методы оставляют без

внимания прагмалингвистические и социопрагматические навыки учащихся в межкультурной коммуникации. Приводятся эмпирические доказательства прагматического различия вариантов английского языка на основе вариативной прагматики и мирового английского языка, а также представляется модель вариативной и межкультурной прагматики (VIP). Этот инновационный подход сочетает усовершенствованное с помощью технологий исследовательское обучение для повышения учебной самостоятельности студентов, метапрагматического сознания и межкультурной чувствительности с метакогнитивной рефлексией. В исследовании освещаются теоретические основы, педагогическое применение и ожидаемые результаты VIP, подчеркивается необходимость принятия языкового разнообразия в качестве образовательной цели. Смещая акцент с нормативной точности на коммуникативную эффективность, модель VIP позволяет студентам стать гибкими и стратегически компетентными глобальными коммуникаторами. Данное исследование способствует дальнейшему совершенствованию педагогики EIL, предлагая преподавателям системный подход к подготовке студентов к широкому и эффективному использованию языка в реальных жизненных ситуациях в соответствии с коммуникативной обстановкой.

**Ключевые
слова**

Прагматическая компетенция, Английский язык как международный (EIL), вариационная прагматика, педагогика, межкультурная коммуникация, обучение с применением технологий

**Innovative pedagogical conditions
and technologies for improving
pragmalinguistic and
sociopragmatic competences in an
English as an international
language context**

Yeshanov Marat Urazaliyevich

maratefl5@gmail.com

PhD Student,

Uzbekistan state world languages university

Annotation

The global spread of English calls for a shift from native-speaker norms to approaches that reflect English as an International Language (EIL) and its pragmatic diversity. This article critiques traditional methods for neglecting learners' pragmalinguistic and sociopragmatic competence in intercultural communication. Drawing on variational pragmatics and World Englishes, it presents empirical evidence of pragmatic variation across English varieties and introduces the Variational and Intercultural Pragmatics (VIP) model. This innovative framework combines technology-enhanced discovery learning with metacognitive reflection to foster learner autonomy, meta-pragmatic awareness, and intercultural sensitivity. The study outlines VIP's theoretical foundations, pedagogical application, and expected outcomes, emphasizing the need to embrace linguistic diversity as a learning goal. By shifting the focus from normative accuracy to communicative effectiveness, the VIP model empowers learners to become adaptable and

strategically competent global communicators. This research advances EIL pedagogy by offering educators a structured approach to prepare students for pluricentric language use in real-world contexts.

Keywords *Pragmatic competence, English as an International Language (EIL), variational pragmatics, pedagogy, intercultural communication, technology-enhanced learning*

Kirish

Ingliz tilining xalqaro muloqotning asosiy vositasi sifatidagi roli ingliz tilini o'qitish maqsadlarini tubdan o'zgartirdi. Xalqaro til sifatida ingliz tili (EIL) kontekstida, o'quvchilar bitta standartlashtirilgan variant ona tili sifatida so'zlashuvchilar bilan emas, balki turli lingvomadaniy kelib chiqishga ega bo'lgan boshqa ona tili ingliz tili bo'lmagan so'zlashuvchilar bilan ko'proq muloqot qilishlari ehtimoli yuqori. Bu reallik amalda Britaniya ingliz tili (BrE) yoki Amerika ingliz tili (AmE) me'yorini nazarda tutuvchi an'anaviy pedagogik modellarga qarshi chiqadi. Samarali muloqotchi bo'lish uchun o'quvchilar tildan foydalanish nafaqat vaziyatlarga ko'ra, balki mintaqaviy va ijtimoiy guruhlar o'rtasida ham qanday farqlanishini chuqur tushinishlari kerak. Bu qobiliyat pragmatik kompetensiya tushunchasida mujassamlashgan.

Adabiyotlar tahlili

Kommunikativ kompetensiyaning dastlabki modellari pragmatik kompetensiyani ikkita asosiy komponentdan iborat deb ta'riflagan. Asosiy ishlarda ta'kidlanganidek, birinchi komponent pragmatik kompetensiyani lingvistik va ijtimoiy komponentdan iborat deb hisoblaydigan dastlabki ta'riflarni aks ettiradi. Pragmalingvistik kompetensiya deb nomlangan lingvistik komponent til bilan harakat qilish uchun zarur bo'lgan lingvistik resurslarni bilishni o'z ichiga oladi. Sotsiopragsmatik kompetensiya deb ataladigan ijtimoiy tarkibiy qism til bilan harakat qilishga oid ijtimoiy-madaniy konventsiyalarni bilishni o'z ichiga oladi (Leech, 1983). Kompetentli foydalanuvchi mavjud lingvistik shakllarni

(pragmalingvistika) bilishi, shuningdek, ularni qachon, qayerda va kim bilan ishlatishni (sotsiopragsmatika) tushunishi kerak. So'nggi rivojlanishlar muloqotning dinamik va birgalikda qurilgan tabiatini e'tirof etib, bu qarashni kengaytirdi. Ikkinchi komponent pragmatik jihatdan malakali bo'lish uchun ma'noni birgalikda qurish va muzokara qilish kompetensiyasining zarurligini ta'kidlaydi, e'tiborni o'quvchining ichki kompetensiyasidan o'zaro ta'sir orqali yaratilgan umumiy, kontekstual qobiliyatga o'tkazadi (Kasper, 2006).

Ushbu o'zgarishni tushunishning nazariy asoslari Jahon ingliz tillari va variatsion pragmatika sohaslarida mavjud. Ingliz tilining turlari bo'yicha tadqiqotlar Jahon ingliz tillari va variatsion pragmatika sohaslarida joylashgan. Biz ushbu ikki tadqiqot sohasining pragmatik variatsiyani o'rganishga qo'shgan hissasini ta'kidlab o'tishimiz joiz, shuningdek, ularning bir-biriga qanday bog'liqligini muhokama qilamiz. Ushbu sohaslar (a) mikro-ijtimoiy pragmatik o'zgaruvchanlik (ijtimoiy masofa kabi vaziyat omillari bilan bog'liq) va (b) makro-ijtimoiy pragmatik o'zgaruvchanlik (mintaqa, jins va etnik kelib chiqish kabi yirik omillar bilan bog'liq) o'rtasida farqlanadi. Nutqiy aktlarni amalga oshirish strategiyalari ko'pincha turli xillarda bir-biriga o'xshash bo'lsa-da, sezilarli farq mavjud (Barron, 2019). Bu variantga xos o'zgarish bo'lishi mumkin, bunda lingvistik shakl bitta variantga xos bo'ladi (masalan, irland ingliz tilidagi taklif uchun "will I + harakat fe'li?" shakli), yoki variant-imtiyozli o'zgarish bo'lishi mumkin, bunda turli xil variantlar bir xil strategiyalar

to'plami uchun turli afzalliklarni ko'rsatadi (Barron, 2011).

Buning yaqqol misoli nutqiy aktlarning empirik tadqiqotlarida uchraydi. Masalan, ingliz (EngE) va Kanada (CanE) ingliz tillarini o'rgangan Lueneburg yo'nalish-berish (LuDiG) korpusidan olingan minnatdorchilikka javoblarni tahlil qilish keskin afzalliklarni ko'rsatadi. Tadqiqot

shuni aniqladiki, cheklangan sonli javob turlari potentsial ravishda xilma-xillikka xos bo'lsa-da (masalan, EngE uchun "Cheers", CanE uchun "Cool"), sezilarli xilma-xillik afzalliklari farqlari paydo bo'ldi. Quyidagi ma'lumotlar (Barron, 2019 dan moslashtirilgan) ushbu farqlanuvchi qonuniyatlarni ta'kidlaydi.

Turlari	Belgilari	CanE (n=37)	EngE (n=30)
WELCOME	You're welcome	32.4% (12)	6.7% (2)
OKAY	Alright, That's alright, Okay, etc.	5.4% (2)	50% (15)
NO PROBLEM	No problem, Not a problem, etc.	32.4% (12)	10% (3)
YEAH	Yeah, Yup, etc.	18.9% (7)	10% (3)
CHEERS	Cheers	–	10% (3)
<i>(Other types omitted for brevity)</i>			

1-jadval: Turli xil variantlarda yagona va ko'p marta bildirilgan minnatdorchilik (thanking) so'zlarining bosh turlari va belgilarining taqsimoti

Ushbu natijalar shuni ko'rsatadiki, Kanada ingliz tili so'zlovchilari ko'proq "WELCOME" va "NO PROBLEM" iboralarini, Angliya ingliz tili

so'zlovchilari esa asosan "OKAY" iborasini afzal ko'rishgan. Bu har xil asosiy strategiyalarni aks ettiradi:

Strategiya	Misollar	CanE (n=37)	EngE (n=30)
Iltimosni kamaytirish (Minimizing the favor)	OKAY, NO PROBLEM, etc.	37.8% (14)	66.7% (20)
Minnatdorchilik bildirish (Expressing appreciation)	WELCOME, SURE, etc.	37.8% (14)	13.3% (4)
Tashakkur aytish (Returning thanks)	THANKS, CHEERS, etc.	2.7% (1)	10% (3)
Og'zaki e'tirof etish (Verbally acknowledging)	YEAH, YUP, etc.	18.9% (7)	10% (3)

2-jadval: Minnatdorchilik bildirish strategiyalarining til variantlari bo'yicha taqsimlanishi

EngEning iltifotni minimallashtirish afzalligi salbiy xushmuomalalik yo'nalishini aks ettirsa, CanEning minnatdorchilik bildirish afzalligi ko'proq ijobiy xushmuomalalikka mos keladi. Bu empirik dalillar EIL kontekstida til ishlatish darajasida global farqlar mavjudligini ko'rsatadi. Yagona pragmatik standartning

yo'qligi faqat BrE yoki AmEga e'tibor qaratishning yetarli emasligi va potentsial chalg'ituvchi ekanligini anglatadi. Bu farqlar haqida xabardorlikni shakllantirmaslik ayrim til turlariga nisbatan noto'g'ri munosabatga olib kelishi va madaniyatlararo tushunishni qiyinlashtirishi mumkin. Shu sababli, ushbu

maqolada quyidagi tadqiqot savoli ko'rib chiqiladi: EIL konteksti uchun o'quvchilarning pragmatik va sotsiopragsmatik kompetensiyalarini samarali rivojlantiradigan qanday innovatsion pedagogik shart-sharoitlar va texnologiyalar mavjud?

Metodologiya

Pedagogik bo'shliqni to'ldirish uchun ushbu maqolada o'quv tizimini amalga oshirish va baholash uchun kvazi-eksperimental tadqiqot loyihasi taklif etiladi: tadqiqotda qo'llanilgan asosiy pragmatik o'qitish modellari bilan birga Variativ va madaniyatlararo pragmatika (VIP) modeli. Bu model O'zbekistondagi til ta'limiga ixtisoslashgan universitetlarida, xususan, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti, Namangan davlat chet tillari instituti va Samarqand davlat chet tillar institutida 2024-2025 o'quv yilida turli ona tili kelib chiqishiga ega bo'lgan yuqori o'rta-ilg'or (upper-intermediate-advanced) darajadagi EIL talabalari bilan 12 haftalik semestr davomida qo'llanilishi uchun mo'ljallangan. Metodologiya xabardorlik, yo'naltirilgan kashfiyot va metakognitiv aks ettirishga qaratilgan uch bosqichli aralashuvga asoslangan.

Taklif etilayotgan tadqiqotda oliy ta'lim muassasasidagi 60 nafar ilg'or EIL o'quvchilari (CEFR B2-C1) ishtirok etadi. Ular tasodifiy ravishda VIP aralashuvini oladigan tajriba guruhiga (n=30) va standart AmE me'yoriga yo'naltirilgan an'anaviy pragmatik ta'lim oladigan nazorat guruhiga (n=30) taqsimlanadi.

VIP modeli uchta ketma-ket bosqichni o'z ichiga oladi:

1-bosqich: Xabardorlikni oshirish va bilimlarni faollashtirish. Bu bosqich o'quvchilarning mavjud pragmatik bilimlarini faollashtirish va variatsiya tushunchasini joriy etishga qaratilgan. Pragmatik variatsiya mavzusiga kirish nuqtasi sifatida, past murakkablikdagi nutq akti bilan ishlash, masalan, boshlang'ich nuqta bo'lib xizmat qilishi mumkin. Aralashuv minnatdorchilikka javoblardan boshlanadi. Talabalar dastlab

Barron taklif qilganidek, ko'p tanlovli topshiriqni bajaradilar:

Quyidagi vaziyatni ko'rib chiqaylik. Sizga ko'chada kimdir yaqinlashib, yo'l-yo'riq so'raydi. Siz joyning qayerdaligini bilasiz va yo'nalishlarni ko'rsatasiz. Muloqot yakunida yo'l so'ragan odamning "thanks" "rahmat"iga javoban nima deysiz? (a) "my pleasure" (b) "alright" (c) "you're welcome" (d) "for nothing"...

(a) "arzimaydi" (b) "mayli" (c) "marhamat" (d) "bekorga"... Bu vazifa "muz parchalovchi-ice breaker" va diagnostika vositasi sifatida xizmat qiladi.

Shundan so'ng, talabalarni minnatdorchilikka javoblar haqida o'ylashga va ingliz tilida ma'lumot to'plashga undash mumkin. Ular o'zlari yonma-yon yozuvlari usulidan foydalanib yoki sinf loyihasi sifatida butun dunyo bo'ylab ingliz tilida so'zlashuvchilarga oddiy so'rovnoma tarqatishlari mumkin. Bu faol ma'lumot to'plash jarayoni xabardorlikni oshirish va talabalarni barcha til turlarini, shu jumladan o'zlarining tillarini ham qonuniy tizimlar sifatida ko'rishga undash uchun mo'ljallangan.

2-bosqich: Texnologiyalar yordamida boshqariladigan kashfiyot. Bu bosqichda talabalarga haqiqiy, keng ko'lamli ma'lumotlarni taqdim etish uchun texnologiya qo'llaniladi. Pragmatik bilimlarni oshirish va pragmatik variatsiyani yoritish bo'yicha keyingi qadamlar tahlilni korpus ma'lumotlari bilan to'ldirishni o'z ichiga oladi. Talabalar English-Corpora.org to'plami (masalan, GloWbE korpusi) va Ingliz tilining xalqaro korpusi kabi onlayn korpuslardan foydalanishga o'rgatiladi. Ular ingliz tilining ichki, tashqi va kengayib boruvchi doira turlari bo'yicha turli javob iboralarining (e.g., "you're welcome," "no problem," "alright," "my pleasure") (masalan, "marhamat," "hech qisi yo'q," "xo'p," "bajonidil") chastotasi va kontekstini taqqoslash uchun yo'naltirilgan qidiruvlar o'tkazadilar. Bu amaliy tahlil talabalarga darslikdagi ko'rsatmalardan tashqari, turli xil afzallik qonuniyatlarini empirik ravishda kashf etish imkonini beradi.

3-bosqich: Metapragmatik va madaniyatlararo mulohaza. Bu bosqich pragmatik tanlovlarni asosiy madaniy qadriyatlar bilan bog'lash orqali talabalarning madaniyatlararo kompetensiyasini rivojlantirishga qaratilgan. Olimlarning (McConachy, 2013) ishlariga tayanib shuni ta'kidlashim lozimki, talabalar pragmatik "nomuvofiqliklar" yoki turli me'yorlar mavjud bo'lgan dialogik matnlar va ssenariylarni tahlil qilishi muhim hisoblanadi. O'qituvchi quyidagilarga qaratilgan munozaralarni olib boradi:

Turli tanlovlar ortidagi madaniy taxminlar (masalan, ijobiy yoki salbiy xushmuomalalik). Suhbatdoshlarning potentsial his-tuyg'ulari va talqinlari. Muloqotni muvaffaqiyatli olib borish mumkin bo'lgan "madaniyatlararo pozitsiya"ni ishlab chiqish. Bu bosqichda talabalarning mustaqilligi masalasi ham aniq ko'rib chiqiladi. Uchinchi komponent ta'lim oluvchining ma'lum bir jamoaning pragmatik me'yorlarini qabul qilish yoki rad etishdagi faol rolini ta'kidlaydi. Muhokamalar talabalar suhbatdoshining kutilmalariga e'tiborli bo'lib, o'z shaxsiyatini aks ettiruvchi asosli tanlovlarni qanday amalga oshirishlari mumkinligini ta'kidlaydi. VIP modelining samaradorligini o'lchash uchun aralashuvdan oldingi va keyingi ma'lumotlarni quyidagi usullar yordamida to'plash mumkin:

Ta'lim oluvchilarning pragmalingsvistik bilimlar zahirasidagi o'zgarishlarni baholash uchun yozma nutqni yakunlash vazifasi (DCT-Discourse Completion Test).

Simulyatsiya qilingan vaziyatlarda ta'lim oluvchilarning sotsiopragmatik va muloqot qobiliyatlarini baholash uchun video/audio yozuvli rolli o'yinlar.

Talabalar o'z o'rganish jarayonlarini, korpus ma'lumotlari tahlilini va shaxsiyat hamda faollik haqidagi mulohazalarini qayd etadigan fikr-mulohaza kundaliklari.

Natijalar

VIP modelining tuzilishiga asoslanib, biz quyidagi natijalarni umumlashtiramiz:

Pragmalingsvistik va sotsiopragmatik rivojlanish: Tajriba guruhi aralashuvdan keyingi

DCT va rolli o'yinlarda nazorat guruhiga qaraganda sezilarli darajada yuqori natijalar ko'rsata oladi. Ularning javoblari pragmatik strategiyalarning keng doirasini va turli xil me'yorlardan ko'proq xabardorlikni aks ettirishi mumkin. Masalan, simulyatsiya qilingan "Britaniya" vaziyatida minnatdorchilikka javob berishda "alright" so'zini tanlash ehtimoli ko'proq bo'lsa, "Kanada" vaziyatida esa sotsiopragmatik moslashuvchanlikni namoyon etib, "you're welcome" iborasini afzal ko'rishlari mumkin.

Metapragmatik xabardorlik va o'rganuvchi faolligi: Fikr-mulohaza kundaliklari sifat tahlili talabalarning metapragmatik xabardorligi chuqur rivojlanganini ko'rsatadi. Til, madaniyat va shaxsiyat o'rtasidagi bog'liqlikni mukammal tushunishni aks ettiruvchi mulohazalarni kuzatish mumkin. Talabalar pragmatik xilma-xillikka yangicha baho berishlari va o'z til foydalanishlari bo'yicha ongli qarorlarni ifodalashlari mumkin. Ularning kundalik yozuvlari Barron tomonidan qayd etilgan fikrlarga o'xshash, bu yerda talabalar turli me'yorlardan xabardorligini ko'rsatadi, ammo o'z shaxsiyatini tasdiqlaydi:

(2) C7F: 21 yoshimda men o'z shaxsiyatim va fe'l-atvorimni shakllantirdim va chet tilida gapirganda to'g'ridan-to'g'ri yoki qo'polroq bo'lishim kerak deb o'ylamayman. Men nemis bo'lishni istamayman. Odamlar hali ham mening irlandiyalik ekanligimni payqashlarini xohlayman. (Barron, 2003, 248-b)

(3) A4F: Tilni o'rganish u bilan bog'liq madaniyatni o'rganishni ham o'z ichiga oladi, lekin shaxsan men irlandcha munosabatlarni afzal ko'raman va buni o'zgartirishni istamayman. (Barron, 2003, 248-b)

VIP modeli aynan shunday xabardor faollikni rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, bunda tanlov bilimsizlikka emas, balki o'zini ongli ravishda pozitsiyalashga asoslanadi.

Madaniyatlararo kompetensiya: Rolli o'yinlar va kundalik ma'lumotlari madaniyatlararo kompetensiyaning kuchayganligini ko'rsatishi kutiladi. Tajriba guruhidagi talabalar ehtimoliy

tushunmovchiliklarni hal qilishda ko'proq empatiya va mahorat namoyish etadilar, shunchaki belgilangan qoidalar to'plamini qo'llash o'rniga, hamkorlari bilan birgalikda ma'no yaratish uchun faol harakat qiladilar.

Muhokama

Faraz qilingan natijalar shuni ko'rsatadiki, VIP modeli an'anaviy pragmatika ta'limiga potensial muqobil variant taklif etadi. E'tiborni me'yoriy ko'rsatmalardan tanqidiy o'rganishga o'tkazish orqali model EIL dunyosidagi muloqotning murakkabliklariga to'g'ridan-to'g'ri yondashadi. Ushbu yondashuvning asosiy afzalligi ingliz tilini o'qitish madaniy jihatdan neytral bo'lishi kerakligini taklif qiluvchi EIL tamoyillariga mos kelishidadir (McKay, 2018). Bu madaniyatni e'tiborsiz qoldirish degani emas; aksincha, EIL kontekstida pragmatik jihatdan malakali bo'lish mintaqaviy va ijtimoiy pragmatik farqlardan xabardor bo'lish va ularga sezgir bo'lishni, shuningdek, L1 pragmatikasi ingliz tilidagi pragmatik tanlovlarga qanday ta'sir qilishini anglashni anglatadi.

VIP modeli talabalarga o'zlarining asosli pragmatik tanlovlarni amalga oshirish uchun bilim va vositalarni taqdim etish orqali ularga imkoniyat yaratadi. Talabaning faolligi tushunchasi pragmatik kompetensiyani muhokama qilishda alohida ahamiyatga ega, chunki L1 sotsiopragsmatik me'yorlar chuqur ildiz otgan (Kecskes, 2014). Maqsad talabalarni ma'lum bir me'yorni qabul qilishga majburlash emas, balki ularga strategik pozitsiyani egallashga imkon berishdir. Shu sababli, Kanada sharoitida muloqot qilayotgan talaba, agar u Kanada ingliz tili me'yoriga moslashishni xohlasa, "you're welcome" iborasini ishlatishni tanlashi mumkin, ammo Britaniya ingliz tili me'yorini qo'llaydigan standartlashtirilgan imtihon sharoitida "alright" deyishi mumkin. Pragmatik qo'llanishlarni ongli ravishda qo'llashning mohiyati ham shunda.

Bundan tashqari, ushbu pedagogik yondashuv bevosita madaniyatlararo so'zlashuvchilarni tarbiyalash muammosini hal qiladi. U talabalarni o'zlarining va

boshqalarning madaniy taxminlarini tushunishga yo'naltiradi va ularga madaniyatlararo pozitsiyani topishga imkon beradi. Talabalarning madaniyatlararo sezgirligini va lingvistik xilma-xillikni qadrlashini rivojlantirish orqali model turli pragmatik konvensiyalar natijasida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan salbiy stereotiplash xavfini kamaytiradi.

Natijalar, shuningdek, ushbu sohada ko'proq empirik tadqiqotlar o'tkazish zarurligini ta'kidlaydi. Shnayder ta'kidlaganidek, ingliz tillari (Englises) o'rtasidagi pragmatik farqlarni o'rganish "kam o'rganilgan bo'lsa-da, keng qamrovli ochiq maydon" hisoblanadi (Schneider, 2011). Makroiijtimoiy pragmatik variatsiya bo'yicha ko'proq empirik pragmatik tadqiqotlar zarur. VIP modelining o'zi sinf va auditoriyalarda amaliy tadqiqotlar uchun yetarli pedagogik va texnologik asosni taqdim etadi, bu yerda o'qituvchilar va talabalar birgalikda o'zlari duch kelgan ingliz tillarida muloqotning pragmatik tomonlarini o'rganishlari mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, ushbu maqolada EIL talabalariga pragmatik kompetensiyani o'rgatishda ingliz tili ta'limining globallashtirishini va innovatsion pedagogik shart-sharoitlarini hisobga olgan holda, tubdan qayta yo'naltirish zarurligi ta'kidlanadi. Pragmatik variatsiyaning empirik voqeligi, variatsion pragmatika va jahon ingliz tillari bo'yicha tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yagona ona tili modellari eskirgan. Takomillashtirilgan Variatsion va Madaniyatlararo Pragmatika (VIP) modeli EIL pedagogikasi uchun tizimli va innovatsion usulni taklif etadi. Faol ma'lumotlarni to'plash, texnologiya bilan boyitilgan korpus tahlili va tuzilgan metapragmatik refleksiyaning birlashtirilgan holda, mazkur model talabalarga muloqotda pragmatik xilma-xillikni kuzatish, tahlil qilish va boshqarishni o'rgatadi. Pirovard natijada, ta'lim maqsadi nafaqat pragmatik jihatdan yetuk, balki madaniyatlararo sezgir, tanqidiy fikrlaydigan va tobora o'zaro bog'lanib borayotgan dunyomizda ingliz tilidan haqiqiy

o'zini ifoda etish va muvaffaqiyatli muloqot vositasi sifatida foydalanish qobiliyatiga ega

bo'lgan til sohiblarini va mutaxassislarni shakllantirishdan iborat.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Barron, A. (2003). Acquisition in interlanguage pragmatics: Learning how to do things with words in a study abroad context. John Benjamins.
2. Barron, A. (2011). Variation revisited: A corpus analysis of offers in Irish English and British English. In J. Frenk & L. Stevker (Eds.), *Anglistentag 2010 Saarbrücken: Proceedings* (pp. 407–419). Wissenschaftlicher Verlag Trier.
3. Barron, A. (2019). Contrastivity and the pragmatic variable: Responses to thanks across English as a pluricentric language. *Languages, Nations, Cultures: Pluricentric Languages in Context(s) (LNC 2019)*, Stockholm University, Sweden.
4. Kasper, G. (2006). Speech acts in interaction: Towards discursive pragmatics. In K. Bardovi-Harlig, C. Félix-Brasdefer, & A. S. Omar (Eds.), *Pragmatics and language learning* (Vol. 11, pp. 281–314). University of Hawai'i at Mānoa National Foreign Language Resource Center.
5. Kecskes, I. (2014). *Intercultural pragmatics*. Oxford University Press.
6. Leech, G. (1983). *Principles of pragmatics*. Longman.
7. McConachy, T. (2013). Exploring the meta-pragmatic realm in English language teaching. *Language Awareness*, 22(2), 100–110.
8. McConachy, T. (2017). Developing intercultural perspectives on language use: Exploring pragmatics and culture in foreign language learning. *Multilingual Matters*.
9. McKay, S. (2018). English as an international language: What it is and what it means for pedagogy. *RELC Journal*, 49(1), 9–23.
10. Schneider, E.W. (2011). *English around the world*. Cambridge University Press.
11. Thomas, J. (1983). Cross-cultural pragmatic failure. *Applied Linguistics*, 4(2), 91–112.
12. Young, R. F. (2013). Learning to talk the talk and walk the walk: Interactional competence in academic spoken English. *Ibérica*, 25, 15–38.